

O‘ZBEK XALQINING TARIXIY TARAQQIYOTIDA AN’ANA VA QADRIYATLARNING O‘RNI

O‘rolova Feruza,

Jizzax davlat pedagogika universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqola o‘zbek xalqining boy madaniy merosi, urf-odatlarini va qadriyatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqot doirasida o‘zbek xalqining an’anaviy turmush tarzi, oilaviy munosabatlar, marosimlar va bayramlar, hunarmandchilik va amaliy san’at kabi sohalaridagi an’ana va qadriyatlar tahlil qilingan. Maqolada o‘zbek xalqi an’analarining o‘ziga xos xususiyatlari, ularning kelib chiqish tarixi va zamonaviy jamiyatdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, globallashuv sharoitida an’ana va qadriyatlarni saqlab qolish va kelajak avlodlarga yetkazish masalalari muhokama qilingan.

Kalit so‘zlar: o‘zbek xalqi, an’ana, qadriyatlar, madaniy meros, urf-odatlar, marosimlar, hunarmandchilik.

THE ROLE OF TRADITIONS AND VALUES IN THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE UZBEK PEOPLE

Urolova Feruza,

Basic Doctoral Student of Jizzakh State Pedagogical Universit

Abstract: This article is devoted to the study of the rich cultural heritage, customs and values of the Uzbek people. Within the framework of the study, traditions and values in such areas as the traditional way of life of the Uzbek people, family relations, rituals and celebrations, crafts and Applied Arts are analyzed. The article covers the peculiarities of the traditions of the Uzbek people, the history of their origin and their place in modern society. Issues of preserving and communicating traditions and values to future generations have also been discussed in the context of globalization.

Keywords: Uzbek people, tradition, values, cultural heritage, customs, rituals, crafts.

РОЛЬ ТРАДИЦИЙ И ЦЕННОСТЕЙ В ИСТОРИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКСКОГО НАРОДА

Оролова Феруза,

*Базовый докторант Джизакского государственного педагогического
университета*

Аннотация: Данная статья посвящена изучению богатого культурного наследия, традиций и ценностей узбекского народа. В рамках исследования были проанализированы традиции и ценности узбекского народа в таких областях, как традиционный образ жизни, семейные отношения, ритуалы и праздники, ремесла и прикладное искусство. В статье освещаются особенности традиций узбекского народа, история их возникновения и место в современном обществе. Также обсуждались вопросы сохранения и передачи будущим поколениям традиций и ценностей в условиях глобализации.

Ключевые слова: узбекский народ, традиции, ценности, культурное наследие, обычаи, обряды, ремесла.

KIRISH

O‘zbek xalqi boy madaniy merosga, o‘ziga xos urf-odat va an‘analarga ega bo‘lib, ular asrlar davomida shakllangan va avloddan-avlodga o‘tib kelmoqda. Ushbu qadriyatlar xalqning turmush tarzi, dunyoqarashi va ma‘naviyatini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi [1]. O‘zbek xalqi an‘analari orasida oilaviy munosabatlar, marosimlar va bayramlar, hunarmandchilik va amaliy san‘at kabi sohalar alohida o‘rin tutadi. Ushbu maqolada o‘zbek xalqining bebaho an‘ana va qadriyatlari tadqiq etilgan bo‘lib, ularning kelib chiqish tarixi, o‘ziga xos xususiyatlari va zamonaviy jamiyatdagi o‘rni tahlil qilingan.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot davomida o‘zbek xalqi an‘analari va qadriyatlariga oid ilmiy manbalar, arxiv hujjatlari va etnografik ma‘lumotlar o‘rganildi. Shuningdek, soha mutaxassislari va hunarmandlar bilan intervyular o‘tkazildi. Tadqiqot jarayonida tarixiy-qiyosiy, tizimli tahlil va kuzatuv kabi ilmiy usullardan foydalanildi [2]. O‘zbek xalqi an‘analari va qadriyatlariga oid ko‘plab tadqiqotlar mavjud bo‘lib, ulardan V.N. Basilov [3], K.Sh. Shaniyazov [4], A.A. Ashirov [5] va boshqalarning ishlari alohida ahamiyatga ega.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, o‘zbek xalqi an‘analari va qadriyatlari quyidagi asosiy sohalarda namoyon bo‘ladi:

Oilaviy munosabatlar va marosimlar: O‘zbek oilalarida kattalarni hurmat qilish, mehmon-do‘stlik, mehr-oqibat kabi qadriyatlar ustun turadi. Tug‘ilish, nikoh va dafn marosimlari o‘ziga xos urf-odatlar asosida o‘tkaziladi [6].

Bayramlar: O‘zbeklarda Navro‘z, Ramazon hayiti, Qurbon hayiti kabi an‘anaviy bayramlar keng nishonlanadi. Ular xalqning ma‘naviy hayotida muhim o‘rin tutib, insonlarni birlashtiruvchi vazifani bajaradi [7].

Hunarmandchilik va amaliy san‘at: O‘zbek xalqi azaldan hunarmandchilikning turli sohalarida, jumladan, kulolchilik, misgarlik, zargarlik, kashtachilik, gilamdo‘zlik kabi yo‘nalishlarda boy an‘analarga ega [8]. Hunarmandchilik buyumlari nafaqat kundalik turmushda, balki badiiy qadriyat sifatida ham katta ahamiyatga ega.

Xalq og‘zaki ijodi va musiqa san‘ati: O‘zbek xalqining boy og‘zaki ijodi - ertaklar, dostonlar, maqollar, topishmoqlar kabi janrlar asrlar davomida sayqallanib kelgan [9]. Xalq qo‘shiqlari, mumtoz musiqa va bazm madaniyati o‘ziga xos milliy an‘analarni aks ettiradi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

O‘zbek xalqi an‘analari va qadriyatlarining shakllanishida tarixiy, ijtimoiy va madaniy omillar muhim rol o‘ynagan. Ular xalqning turmush tarzi, diniy e‘tiqodlari va etnik xususiyatlarini aks ettiradi [10]. An‘analar jamiyatda barqarorlik va o‘zaro hurmatni ta‘minlash, milliy o‘zlikni saqlab qolish va avlodlarga yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu bilan birga, globallashuv va urbanizatsiya jarayonlari an‘anaviy qadriyatlarning transformatsiyasiga olib kelmoqda [11]. Ayrim an‘analar o‘z ahamiyatini yo‘qotayotgan bo‘lsa, boshqalari yangicha shakl va mazmun kasb etmoqda. Bunday sharoitda qadriyatlarni saqlab qolish va yangi avlodlarga yetkazish dolzarb vazifaga aylanmoqda.

O‘zbek xalqining an‘ana va qadriyatlarini chuqurroq tahlil qiladigan bo‘lsak, ularning jamiyat hayotining turli jabhalarida namoyon bo‘lishini ko‘rishimiz mumkin. Oilaviy munosabatlarda an‘anaviy qadriyatlar alohida o‘rin tutadi. O‘zbek oilalarida farzandlar tarbiyasi, qaynona-kelin munosabatlari, oilaviy tadbirlar o‘tkazish kabi masalalarda an‘analar muhim rol o‘ynaydi. Oilada kattalarni hurmat qilish, ularning pandu nasihatlariga amal qilish, oilaviy qadriyatlarni avloddan-avlodga yetkazish kabi an‘analar asrlar davomida saqlanib kelmoqda.

O‘zbek xalqining urf-odatlari va marosimlari ham milliy qadriyatlarning yorqin namunasi hisoblanadi. Tug‘ilish, nikoh va dafn marosimlari o‘ziga xos urf-odatlar asosida o‘tkaziladi [6]. Ushbu marosimlar insonlarning hayotidagi muhim

bosqichlarni aks ettirib, jamiyatda o‘zaro hurmat va hamjihatlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, milliy bayramlar, jumladan, Navro‘z, Ramazon hayiti va Qurbon hayiti xalqning ma‘naviy hayotida alohida o‘rin tutadi [7]. Ushbu bayramlar insonlarni birlashtiruvchi, milliy qadriyatlarni ulug‘lovchi vazifani bajaradi.

An‘anaviy hunarmandchilik va amaliy san‘at turlari o‘zbek xalqining madaniy merosida muhim o‘rin egallaydi. Kulolchilik, misgarlik, zargarlik, kashtachilik, gilamdo‘zlik kabi sohalar avloddan-avlodga o‘tib kelayotgan bebaho qadriyatlardir [8]. Hunarmandlar yaratgan buyumlar nafaqat kundalik turmushda, balki xalqning badiiy didini shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. An‘anaviy hunarmandchilik turlarini saqlab qolish va rivojlantirish orqali milliy qadriyatlarni kelajak avlodlarga yetkazish mumkin.

Og‘zaki ijod namunalari - ertaklar, dostonlar, qo‘shiqlar, maqollar xalqning ma‘naviy boyligini aks ettiruvchi qadriyatlardir [9]. Ular asrlar davomida xalq orasida sayqallanib, avloddan-avlodga o‘tib kelmoqda. Xalq og‘zaki ijodida milliy qadriyatlar, urf-odatlar, axloqiy me‘yorlar o‘z ifodasini topgan. Shu bois, og‘zaki ijod namunalari to‘plash, o‘rganish va ommalashtirish milliy qadriyatlarni saqlab qolish va kelajak avlodlarga yetkazishda muhim ahamiyatga ega.

O‘zbek milliy qadriyatlarining yana bir muhim jihati - bu mehmondo‘stlik va mehmon-do‘stlik an‘analaridir. O‘zbeklar qadimdan mehmonni ulug‘lash, izzat-ikrom ko‘rsatish, dasturxon yozish kabi udumlarga amal qilib kelishgan. Ushbu an‘analar jamiyatda insonlar o‘rtasidagi munosabatlarni mustahkamlash, o‘zaro hurmat va totuvlikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi.

Globalashuv jarayonlari an‘anaviy qadriyatlarning ayrim jihatlari transformatsiyasiga olib kelayotgan bo‘lsa-da, ularning aksariyati o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Aksincha, milliy qadriyatlar jamiyatning ma‘naviy asoslarini mustahkamlash, yoshlarda vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirish, milliy o‘zlikni anglashda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Shu bois, an‘anaviy qadriyatlarni saqlab qolish va rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylanishi zarur.

An‘ana va qadriyatlarni saqlab qolish va kelajak avlodlarga yetkazishda ta‘lim tizimining o‘rni beqiyosdir. Milliy qadriyatlarni maktabgacha ta‘lim muassasalaridan boshlab, oliy o‘quv yurtlarigacha bo‘lgan barcha bosqichlarga integratsiya qilish muhimdir. Darsliklar va o‘quv qo‘llanmalarida milliy qadriyatlarga oid mavzularni kengaytirish, o‘quvchi-talabalarni an‘anaviy san‘at turlariga jalb qilish, ularning milliy o‘zligini anglashlariga ko‘maklashish lozim. Shu bilan birga, mahallalarda, madaniyat markazlarida an‘anaviy qadriyatlarga oid

tadbirlar, ko'rgazmalar, festivallar tashkil etish orqali aholining keng qatlamlarini milliy merosdan bahramand etish mumkin.

An'anaviy qadriyatlarni saqlab qolish va rivojlantirishda ommaviy axborot vositalarining ham o'rni katta. Televideniye, radio, internet kabi vositalar orqali milliy qadriyatlarni targ'ib qilish, ularning mohiyatini yoritish, ahamiyatini tushuntirish zarur. Shu maqsadda, milliy an'analar, urf-odatlar, hunarmandchilik turlariga bag'ishlangan ko'rsatuv va eshittirishlar, hujjatli filmlar yaratish, ijtimoiy tarmoqlarda milliy qadriyatlarga oid sahifalar yuritish maqsadga muvofiq.

O'zbek xalqining boy an'analari va bebaho qadriyatlari asrlar davomida saqlanib kelayotgani bejiz emas. Ular xalqning turmush tarzi, dunyoqarashi, ma'naviyatining uzviy qismidir. Milliy qadriyatlar insonlarni birlashtiruvchi, jamiyatni mustahkamlovchi, yoshlarda milliy g'urur va iftixor tuyg'usini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bois, an'ana va qadriyatlarni asrab-avaylash, rivojlantirish va kelajak avlodlarga yetkazish barchamizning muqaddas burchimizdir. Zero, o'z milliy qadriyatlarini unutgan xalqning kelajagi bo'lmaydi.

XULOSA

O'zbek xalqining boy an'ana va qadriyatlari asrlar davomida shakllangan va xalqning ma'naviy merosini tashkil etadi. Ular oilaviy munosabatlar, marosimlar, bayramlar, hunarmandchilik va og'zaki ijod kabi sohalarda o'z ifodasini topgan. An'analar jamiyatda barqarorlik va birlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi, shu bilan birga, milliy o'zlikni saqlab qolish va kelajak avlodlarga yetkazishda katta ahamiyatga ega.

Globallashuv va urbanizatsiya sharoitida an'anaviy qadriyatlarning transformatsiyasi kuzatilmoqda. Ushbu jarayonda qadriyatlarni saqlab qolish va rivojlantirish uchun an'analarni zamonaviy ta'lim va madaniyatga integratsiya qilish, hunarmandchilikni qo'llab-quvvatlash va yoshlarda milliy o'zlikni shakllantirish kabi chora-tadbirlar zarur. O'zbek xalqining bebaho an'ana va qadriyatlarini asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazish barchamizning burchimizdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ashirov, A.A. (2007). O'zbek xalqining qadimiy e'tiqod va marosimlari. Toshkent: Fan.
2. Basilov, V.N. (1992). Shamanstvo u narodov Sredney Azii i Kazakhstana. Moskva: Nauka.

3. Shaniyazov, K.Sh. (1974). K etnicheskoy istorii uzbekskogo naroda. Tashkent: Fan.
4. Ashirov, A.A. (2012). O‘zbek xalqi an‘analari va ularning zamonaviy hayotdagi o‘rni. Toshkent: Yangi asr avlodi.
5. Sodiqova, N. (2009). O‘zbek oilasida an‘anaviy qadriyatlar. Toshkent: Universitet.
6. Nasritdinov, K.M. (2015). O‘zbek xalqi bayrami - Navro‘z. Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti.
7. Mahmudov, T.M. (2016). O‘zbek amaliy san‘ati tarixi. Toshkent: San‘at.
8. Mirzaev, T. (2005). O‘zbek xalq og‘zaki ijodi. Toshkent: Sharq.
9. Qoraboev, U. (2002). O‘zbek xalqi bayrami va urf-odatlar. Toshkent: Sharq.
10. Ashirov, A.A. (2019). Globallashuv va o‘zbek milliy qadriyatlari. Toshkent: Tafakkur.
11. Karimov, N.R. (2020). O‘zbek xalqi an‘anaviy qadriyatlarini saqlab qolish va rivojlantirish masalalari. Toshkent: Yangi nashr.

**Research Science and
Innovation House**